

Prioriteringar i det regionala tillväxtarbetet i Stockholmsregionen 2021-2027 (TRN 2018-0166)

Stockholmsregionens möjligheter och utmaningar

Huvudstadsregionen – en tillväxtmotor för hela landet

Stockholmregionens befolkning växer snabbast i landet. Hit kommer människor som ser regionen som sin framtid. En del för att studera, en del för att jobba, en del för att fly från krig och förföljelse. Och de som kommer vill stanna.

Den omfattande inflyttningen, befolkningens höga utbildningsnivå och en koncentration av företag i de snabbast växande branscherna skapar goda förutsättningar för fortsatt tillväxt. Stockholmsregionen har en stark ställning som ledande och innovativ tillväxtregion vilket attraherar både människor och företag som vill bo och verka i regionen.

Befolkningstillväxten är både regionens möjlighet och dess utmaning

Stockholmsregionen står inför stora utmaningar de kommande decennierna. Redan idag kommer starka signaler från stora och små företag om att brist på arbetskraft och bostäder leder till minskad produktion och hämmad tillväxt. Fler människor anstränger hela samhällssystemet. En fortsatt utbyggnad av infrastruktur och kollektivtrafik är helt nödvändig och takten måste öka. Bristen på bostäder är stor. Förutom svårigheten att hitta en bostad för dem som flyttar till Stockholmsregionen, så bor idag en tredjedel av Stockholms unga vuxna kvar hemma, trots att de egentligen vill flytta hemifrån. Fler bostäder, skolor och äldreboenden behöver byggas för att klara av utmaningen. Hälso- och sjukvården behöver fortsätta sin strukturomvandling, så att allt fler patienter kan få sin vård och omsorg inom öppenvården.

När det går bra för Stockholmsregionen gynnar det hela Sverige

Fler människor gör att det skapas resurser så att näringslivet kan växa och välfärden upprätthållas och utvecklas. Det är inte bara positivt för länet, utan även för övriga landet. När det går bra för Stockholmsregionen sprids tillväxten till alla landets regioner och kommuner.

Kommunerna är avgörande för att länet som helhet ska klara av befolkningstillväxten. I en allt rörligare värld där människors liv inte är begränsade till kommungränsen, stärker samarbeten mellan olika aktörer människors möjligheter till ett rikare liv.

Kommunerna och regionen tar ett stort ansvar för utvecklingen i länet och behöver rätt förutsättningar från nationell nivå för att lyckas med åtagandena. Ett problem är att kostnadsutjämningsystemet hindrar kommunernas och regionernas möjligheter att växa, då systemet inte tar hänsyn till de kraftigt ökade kostnader som befolknings-tillväxten medför. Merkostnaderna kommer oftast sprängvis, särskilt kring infra-struktur och lokaler. Utjämningsystemet bör därför förändras så att kommuner och

regioner med en hög befolkningstillväxt får behålla en större del av de ökande intäkterna för att klara av tillväxttakten.

Kommunerna verkar i ett sammanhang där man är beroende av och ibland hämmad av systemet och andra aktörers agerande. Det är viktigt att undanröja hinder för länets fortsatta tillväxt och där har Region Stockholm en viktig roll att företräda länet på nationell nivå.

Kommunerna och regionen behöver förutsägbara och hållbara villkor för att kunna planera långsiktigt, utrymme att göra ekonomiska investeringar i infrastrukturen, gemensamt överenskomna målbilder med tydliga ansvarsområden för alla aktörer samt att fattade beslut och planer fullföljs.

Befolkningstillväxt och behov av bostäder

Storstadsområdena har särskilda utmaningar kring samhällsbyggande, vilket medför att generella principer och regelverk inte alltid är funktionella. Nästan alla kommuner har mål för bostadsbyggandet som motsvarar det regionala behovet av tillskott av bostäder. Trots att kommunerna har höga ambitioner, skapar regler och överklaganden långsamma planprocesser. Myndigheter agerar utifrån sina sektorsintressen och saknar ofta en helhetssyn eller möjlighet att jämkla mellan olika behov. Därför behövs en ansvarsförskjutning som ger länets kommuner ett ökat ansvar för avvägningar av olika intressen vid samhällsbyggnad.

Exploateringstrycket till följd av befolkningsökningen och den starka ekonomiska tillväxten påverkar både klimatet och miljön. Det behövs hållbara lösningar för att minska klimat- och miljöpåverkan så mycket som möjligt. Kommunerna och Region Stockholm arbetar för att integrera miljö- och klimatfrågorna med stadsutveckling och tillväxt utifrån ett helhetsperspektiv.

Kritiska utmaningar:

- Bostadsbrist och höga boendekostnader begränsar efterfrågan trots stora behov.
- Ryckighet i byggbranschen ger snabba upp- och nergångar i bostadsproduktionen.
- Sektorsmyndigheter bevakar intressen som inte är förenliga med varandra.
- Planeringsprocesser är styrda av regler som hämmar kommunernas förutsättningar att agera snabbt, effektivt och ekonomiskt för att möta växande behov.
- Accelererande kapacitetsbrist rörande elförsörjning hämmar utbyggnad av både nya bostadsområden och företagsetableringar.
- Att skapa robusta och flexibla samhällsstrukturer som kan begränsa klimat- och miljöförändringar samt möta konsekvenserna av dem.
- Ökande boendesegregation och skillnader mellan olika bostadsområden.
- Stora investeringsbehov i samhällsservicen såsom utbyggnad av skolor, äldreomsorg, hälso- och sjukvård.

Utvecklingsinsatser som behövs på nationell nivå:

- Statliga åtgärder behövs för att stimulera till ökad rörlighet på bostadsmarknaden.
- Öka flexibiliteten och möjligheten till lokal anpassning i regelverk för buller, strandskydd med flera.
- Tidigarelägga processen för de avvägningar som behöver göras mellan kommunala, regionala och statliga aktörer (sektorsmyndigheter).

- Kommunerna behöver få ett ökat ansvar för avvägningar och bedömningar vid samhällsbyggnad.

Det här bidrar den lokala och regionala nivån med:

- Kommunerna och Region Stockholm har sammantaget avsatt historiskt höga investeringsmedel för att klara utbyggnaden av den kommunala och regionala välfärden.
- Det regionala samspelet för att stödja kommunernas arbete med bostadsförsörjning mellan kommuner, Region Stockholm och länsstyrelsen kommer att utvecklas ytterligare.
- Den kommunala planeringen och myndighetsutövningen inom samhällsbyggnad effektiviseras kontinuerligt.
- Åtgärder för att minska expansionens klimat- och miljöeffekter hanteras vid kommunernas planläggning genom exempelvis risk- och sårbarhetsanalyser.

En väl utbyggd kollektivtrafik och god framkomlighet

Tillsammans med bostadsförsörjningen och kompetensförsörjningen, framstår transportinfrastrukturen som länets största framtidsutmaning. Investeringar i transportsystemet har hitintills inte varit tillräckliga, varken jämfört med den ekonomiska tillväxten eller länets befolkningsandel. Behoven av satsningar i Stockholmregionen är stora.

Utbyggnaden av kollektivtrafiken är prioriterad. Den är ett strategiskt verktyg för att göra samhället tillgängligt för medborgarna så att de kan ta sig till arbete, utbildning och service. Tillgången på en väl fungerande kollektivtrafik är avgörande för kommunernas bostadsförsörjning och för att möjliggöra en växande arbetsmarknadsregion. Kommunerna ser med oro på den underfinansiering som kännetecknar infrastrukturen och kollektivtrafikutbyggnaden och som tvingar kommunerna att medverka i finansiering av investeringar som inte ingår i kommunernas ansvar.

Kritiska utmaningar:

- Ansträngd och sårbar kollektivtrafik och transportinfrastruktur, inte minst på grund av kapacitetsbrister.
- Otillräcklig statlig finansiering av infrastruktur riskerar att hämma huvudstadsregionens roll som tillväxtmotor för hela landet.
- Separata och ryckvisa förhandlingar mellan staten och regionala aktörer kring avgränsade frågor som bör diskuteras i ett större sammanhang.

Utvecklingsinsatser som behövs på nationell nivå:

- Ökade statliga investeringar som står i proportion till länets utveckling.
- Tillit till att planerade och överenskomna investeringar i länsplanen, regionplaner och nationella planer, genomförs.

Det här bidrar den lokala och regionala nivån med:

- Ett ökat samarbete mellan kommunerna och Region Stockholm kring kollektivtrafikens utbyggnad i samklang med bostadsbyggandet.
- Samarbete med staten genom Stockholmsöverenskommelsen och Sverigeförhandlingen som bland annat innebär att kommunerna medfinansierar ny kollektivtrafik kopplat till stora åtaganden om bostadsbyggande.

Digitalisering i regionens utveckling

Digitaliseringen har stor potential att lösa många samhällsutmaningar och att möta medborgarnas förväntningar på förändring och utveckling. Samtidigt är det svårt att förutse digitaliseringens effekter fullt ut. Sverige ligger generellt långt fram, men offentlig sektor släpar efter. Vi har en ökande, svåröverblickbar och okoordinerad nationell styrning i det offentliga Sverige och allt fler myndigheter får sektors-specifika digitaliseringsuppdrag. Systemet behöver därför knytas samman för att gynna resurseffektivitet, snabbhet, enkelhet och tillgänglighet.

I kommunerna och Region Stockholm pågår många initiativ kring digitalisering, med syfte att utveckla och förbättra kärnverksamheterna. Det finns en stor potential i ökad samverkan kring tjänsteutveckling där användarperspektivet är styrande.

Kritiska utmaningar:

- Det finns många utvecklingsprocesser som inte är koordinerade.
- För lite samarbete och kunskapsutbyte mellan aktörer.
- Utvecklingsambitioner försvåras på grund av bristande standardisering och enhetlighet.

Utvecklingsinsatser som behövs på nationell nivå:

- Nödvändiga nationella strukturer för att få bättre utväxling av digitalisering inom kommunernas och regionernas verksamheter.
- Nationella lösningar för säker digital kommunikation.
- Samverka med regional och kommunal nivå för att säkra grunddata, informationssäkerhet, öppna data och långtidsbevarande av digital information.

Det här bidrar den lokala och regionala nivån med:

- Utveckla förutsättningar för samordnade proaktiva digitala tjänster inom kommuner och region utifrån medborgarnas behov.
- Att skapa en ”sömlös” vård mellan kommunerna och Region Stockholm, så att individen får den vård den behöver, alldeles oavsett huvudman och vårdform.
- Publicera information i form av öppna och delade data.

Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningsförmågan handlar både om att Stockholmsregionen behöver tillräckligt med människor i arbetsför ålder och att de har rätt kompetens. Trots den höga inflyttningstakten av människor, räcker inte arbetskraften till. Därför är kompetensförsörjningen en av länets viktigaste framtidsfrågor. Den påverkar både offentlig sektors förutsättningar att kunna tillhandahålla service till invånarna, och näringslivets förutsättningar att kunna vara konkurrenskraftigt.

Regionen är i praktiken en del av en större funktionell arbetskraftsregion tillsammans med grannlänen. Nettoinpendlingen till länet är dagligen cirka 65 000 personer, högst andel i landet, och det är närmare 1,2 miljoner som både bor och jobbar inom länet. Potentialen i länets näringsliv är hög och en väsentlig komponent i hela landets framtida tillväxt, men ytterst sårbar om inte kompetensförsörjningen blir bättre.

Utan gymnasieexamen är det svårt att få ett arbete. Länets kommuners samarbete kring en gymnasierregion, är viktig för att öka ungdomarnas tillgång till utbildningar. Elevökningen de närmaste fem åren är 20 000 elever och blir ett viktigt bidrag till kompetensförsörjningen i länet.

Samtidigt står drygt 70 000 personer utanför arbetsmarknaden, varav majoriteten är utrikes födda. Att skapa fler möjligheter för den här gruppen att komma in på arbetsmarknaden, till exempel genom yrkesvux, är en viktig pusselbit för att klara kompetensförsörjningen framöver.

Kritiska utmaningar:

- Arbetskraftbrist i flertalet branscher.
- Stora delar av arbetskraften har inte rätt eller tillräcklig kompetens.
- Lång etableringsperiod för nyanlända och lägre sysselsättningsgrad bland utrikes födda.
- 27 procent som inte klarar gymnasieskolan på tre år.
- Minskat intresse för yrkesutbildningar.
- Brist på högskoleplatser i relation till behovet.

Utvecklingsinsatser som behövs på nationell nivå:

- Insatser för att öka möjligheten till karriärförändring och kompetensväxling.
- Insatser för ett snabbare inflöde på arbetsmarknaden av gruppen utrikes födda.
- Öka Arbetsförmedlingens formella möjligheter att samverka med kommunerna, inte minst avseende utbildningsinsatser.
- Fler utbildningsplatser på lärosätena avseende yrken inom samhällsbyggnads- utbildnings- och vårdområdet.
- Bättre pendlingsmöjligheter inom Mälardalsregionen.

Det här bidrar den lokala och regionala nivån med:

- Fortsatt utveckling av den gemensamma gymnasiregionen.
- Ökad samverkan avseende kommunal vuxenutbildning.
- Arbeta för att fler ska välja yrkesutbildning inom både ungdoms- och vuxenutbildningen.
- Stärka samarbetet med näringslivet och akademierna.
- Öka samarbetet mellan kommuner och Arbetsförmedlingen.

Regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning

Det finns potential att stärka regionens tillväxt genom att använda EU-medel på ett strategiskt sätt. Kompetensförsörjning, digitalisering och hållbar stadsutveckling är och kommer fortsatt att vara viktiga områden att utveckla som en del av sammanhållningspolitiken i länet. Dessa områden har också pekats ut i EU-kommissionens landrapport för Sverige, som presenterades i mars 2019. Rapporten visar vilka mål EU-kommissionen vill att Sverige ska prioritera i sammanhållningspolitiken 2021-2027, genom investeringsriktlinjer för Regionalfonden och Socialfonden:

Politiskt mål 1: Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling där det konstateras att det finns behov för investeringar för att ytterligare förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik, öka de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft, utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap i samverkan med åtgärder för livslångt lärande inom politiskt mål 4.

Politiskt mål 4: Ett mer socialt Europa genom den europeiska pelaren för sociala rättigheter där det konstateras att det finns behov av investeringar för att förbättra utbildningens ändamålsenlighet och arbetsmarknadsrelevans, främja livslångt lärande, särskilt flexibla möjligheter till kompetenshöjning och omskolning, med beaktande av digitala färdigheter, bättre förutse förändringar och nya krav på kompetens, underlätta karriärövergångar och främja yrkesmässig rörlighet samt för att stödja icke EU-medborgares socioekonomiska integration, bland annat genom inkluderande

utbildning, främja aktiv inkludering och förbättra mindre gynnade personers anställbarhet.

Kritiska utmaningar:

- Att använda EU:s strukturfondsmedel för de områden där de verkligen gör skillnad, såsom kompetensförsörjning och arbetsmarknad.
- Att alla aktörer i länet samverkar kring strukturförändrande insatser som bygger på analyser av regionens behov och ger långsiktiga tillskott till regionens växtkraft.

Det här bidrar den lokala och regionala nivån med:

- Kommunerna i Stockholms län och Region Stockholm har bildat Stockholmsregionens Europaförening (SEF) för att samordna och främja medlemmarnas gemensamma intressen i EU-frågor kopplat till regionen.
- Stockholmsmodellen, en styrmodell som etablerades inför programperioden 2014-2020, har lett till bättre styrning och mobilisering av resurserna till regionens viktigaste utmaningar.
- Stockholmsmodellen bör fortsatt användas för att prioritera investeringar och även skapa en specialiseringsstrategi för tillväxtarbetet i länet den kommande programperioden.
- Många satsningar på lokal och regional nivå bidrar till sammanhållningspolitiken och EU:s sociala pelare, till exempel insatser för att:
  - öka andelen unga och vuxna som slutför gymnasieexamen,
  - skapa fler chanser för dem som står utanför arbetsmarknaden att komma i egen försörjning,
  - öka möjligheterna för vidareutbildning hos dem som har ett jobb så att de även i framtiden har den kompetens som krävs,
  - korta arbetslösas och nyanländas väg till egen försörjning genom att samverka kring en regional vuxenutbildning samt stärka möjligheterna att kombinera svenskstudier med yrkesutbildning.

Med vänlig hälsning

Mats Gerdau
Förbundsordförande

Madeleine Sjöstrand
Förbundsdirektör